

Daugiabučių namų gyventojai – pagrindiniai centralizuotai tiekiamos šilumos vartotojai

Šalies šilumos ūkis modernėja ir tobulėja

Permainas šilumos gamyboje ir tiekime diktavo gyvenimas

Šių metų vasario pabaigoje sukanka penkiolika metų, kai buvo įkurta Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija (LSTA), kurios pagrindinis tikslas – koordinuoti narių veiklą ir atstovauti jų interesams. Ši visuomeninė organizacija daug prisidėjo prie vieno svarbiausių energetikos sektorių Lietuvoje – šilumos ūkio modernizavimo, centralizuoto šilumos tiekimo (CŠT) sistemos tobulinimo ir plėtojimo, naujų ekonomiškų kuro rūšių naudojimo įgėgainėse, diegiančiose pažangias gamybos technologijas.

– Pirmiausia akcentuočiau, kad šilumos tiekėjų asociacija pačių įmonių iniciatyva susikūrė po to, kai 1997 m. LR Seimas priėmė įstatymą apie „Lietuvos energijos“ reorganizavimą ir šilumos ūkio perdavimą iš valstybės – savivaldybių priklausomybėn, – primena LSTA prezidentas **Vytautas Stasiūnas**. – Štai tada, šilumos tiekimo

įmonėms perėjus savivaldybių žinion, nebeliko organizacijos, kuri galėtų atstovauti šilumos tiekėjams įvairiose valstybės institucijose, ginti jose šilumininkų interesus, kausti ir teikti šilumos tiekimo įmonėms reikalingą informaciją, kitą medžiagą. Todėl 1998 m. vasario 24 d. savo veiklą pradėjo Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija, turėjusi tik keliolika narių, o dabar jungianti jau penkiasdešimt įmonių ir organizacijų.

– Visas to meto šalies šilumos ūkis buvo atsidūręs nepavydėtinoje būklėje, išgyveno sunkius laikus. Savivaldybėms atiteko šilumos ūkio turtais su didžiulėmis skolomis. Kai kurioms ir mažoms, ir didesnėms įmonėms dėl skolų ir lėšų trūkumo iškilo grėsmė visiškai sugriūti. Ieškota įvairių kelių ir būdų išsilaikyti. Didelis stimulas sėkmingesniai darbai buvo 2003 m. priimtas Šilumos ūkio įstatymas. Mūsų specialistų pastangomis ir padedant Skandinavijos šalims Lietuvoje buvo išsaugota centralizuoto šilumos tiekimo sis-

tema. Svarų indėlį į tolimesnį Lietuvos centralizuoto šilumos tiekimo vystymąsi įnešė stambios tarptautinės energetinės bendrovės „Dalkia“, „Fortum“ ir lietuviško kapitalo įmonė „E-energija“. Šilumai gaminti imta plačiau naudoti biokurą, antrarūšį kurą, taip pat pramonės įmonių atliekinę šilumą. Sutelktomis šilumos tiekimo įmonių inžinierių, technikų, darbininkų pastangomis pastatų įvaduose buvo įrengti automatiniai šilumos punktai, kurie palaiko reikiamą temperatūrą butuose neatsižvelgiant į lauko oro temperatūros svyravimus, ypač tai svarbu pavasarį ir rudenį. Sovietmečiu statyti šilumos punktai automatiškai negalėdavo garantuoti šilumnešio kokybės bei mažinti šilumos nuostolių. Gyventojai paprasčiausiai atverdavo langus ir iš peršildytų kambarių daug šilumos, už kurią sumokėdavo, išleisdavo laukan.

Visuose Lietuvos miestuose ir daugelyje gyvenviečių yra įrengtos Centralizuoto šilumos tie-

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos prezidentas
Vytautas Stasiūnas

kimo (CŠT) sistemos. Organizuoto CŠT pradžia laikoma 1947 m. vasara, kai Kaune iš Petrašiūnų šiluminės elektrinės buvo pradėtas tiekti garas popieriaus fabrikui. Vėliau iš šios elektrinės pradėtas tiekti ir karštas vanduo kai kuriems gyvenamiesiems namams šildyti. 1949–1955 m. pradedamos naudoti pirmosios CŠT sistemos Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje. Dabar tarp 10 naujų ES narių Lietuva pripažįstama kaip pavyzdinai tvarkanti CŠT ūkį ir galinti jį modernizuoti iki Vakarų Europos valstybių technologinio lygio.

Daugiabučių namų gyventojai yra pagrindiniai centralizuotai tiekiamos šilumos vartotojai Lietuvoje: vidutiniškai kasmet jie sunaudoja apie 74–75 % patiekto šilumos, o apšildoma yra per 65 % viso miestuose esamo gyvenamojo ploto. Skandinavijos šalyse, taip pat Lenkijoje, Čekijoje, Latvijoje, Estijoje centralizuotai tiekiamą šilumą apšildoma apie 90 % viso miestuose esamo gyvenamojo ploto.

– Negalima pamiršti dar vienos svarbios technologinės naujovės, į Lietuvą atkeliavusios iš ES šalių senbuvių, – pasakoja Vytautas Stasiūnas. – Tai kondensaciniai ekonomiazeriai, plačiai naudojami mūsų įmonių šilumos šaltiniuose. Jeigu prieš penkiolika metų iš šilumos gamybos šaltinių išeinančių dūmų temperatūra būdavo apie 150–160 °C, tai šiandien, kūrenant biokurą ir naudojant kondensacinius įrenginius, dūmų temperatūra siekia tik apie 40 °C. Todėl ženkliai sumažėjo kuro sąnaudos, kas tiesiogiai lemia šilumos kainos mažėjimą.

– Reikia pasakyti, kad dėl visų tų projektų ir investicijų šiandien šilumos šaltiniai ir šilumos tiekimo tinklai – trasos jau yra bemaž Skandinavijos šalių lygio. Nuostoliai šilumos tinkluose sumažinti nuo 32 iki 15 %, o kuro sąnaudos vienai šilumos kilovatvalandei pagaminti yra sumažintos nuo 101 iki 94 gramų. Taip pat apie 23 % bendrame kuro balanse sudaro vietinis biokuras, kuris tris kartus pigesnis už labai brangias iš Rusijos importuojamas gamtines dujas.

– Visi mano paminėti ir nepaminėti nauji projektai šalies šilumos ūkyje duoda labai didelį ekonominį efektą ir sumažina šilumos vartotojų išlaidas šildymui valstybės mastu daugiau kaip 500 mln. Lt per metus, – skaičiuoja LŠTA prezidentas. – Jeigu Lietuvos vartotojai šiandien nuperka šilumos už 1 mlrd. 700 mln. Lt, tai, neieškant naujų kuro rūšių, nmodernizuojant gamybos, netvarkant šilumos trasų vamzdinių, vartotojai už tiekiamą šilumą turėtų mokėti daugiau kaip 2,2 mlrd. Lt kasmet. Ir vis dėlto, nežiūrint tų didelių investicijų įmonėse, mokėjimai už šilu-

mą, ypač senų daugiabučių namų gyventojams, yra pernelyg dideli. Namai, statyti prieš keliasdešimt metų pagal sovietinius standartus, buvo ne kiek neapšiltinti, jų šiluminė varža labai maža. O norint tokiuose daugiabučiuose palaikyti 20 °C temperatūrą, reikia tiekti 2–3 kartus daugiau šilumos, negu į naujai pastatytus ar atnaujintus (modernizuotus) daugiabučius gyvenamuosius namus. Dėl šios priežasties, taip pat ir dėl to, kad apie 75 % šilumos gaminama kūrenant gamtines dujas, mokesčiai gyventojams už šilumą ne mažėja, o kartais net didėja.

Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (VKEKK) duomenimis, Lietuvos miestuose, kuriuose pagrindinis šilumos gamybos kuras yra gamtinės dujos, šilumos kaina 2012–2013 metų šildymo sezoną vidutiniškai sudarys apie 31 ct/kWh. Tai Anykščiai, Druskininkai, Joniškis, Prienai, Trakai, Šalčininkai, Kaunas, Šiauliai, Vilnius, Jonava, Klaipėda, Alytus. O ten, kur plačiai naudojamas lietuviškas biokuras, vidutinė šilumos kaina bus apie 21 ct/kWh. Tiek šiluma kol kas kainuoja Molėtų, Tauragės, Radviliškio, Utenos, Širvintų, Raseinių, Ignalinos, Varėnos, Šilalės, Mažeikių, Birštono, Kretingos, Lazdijų, Švenčionių, Kelmės, Šilutės, Plungės gyventojams.

Daugiabučių masinės renovacijos laukia ir šilumininkai

Skaičiavimai rodo, kad nerenovuoto namo 60 m² ploto buto, kuris per mėnesį sunaudoja vidutiniškai 1500 kWh energijos, šildymo išlaidoms pernai vidutiniškai reikėdavo skirti 450 Lt. Šiomet sunaudotą šilumos kiekį reikėtų dauginti jau ne iš 30 ct/kWh, bet iš 31 ct/kWh. Tokio buto šildymas kainuotų 465 Lt per mėnesį.

LŠTA užsakymu grupė šalies mokslininkų ir ekspertų parengė investicinę kompleksinę pro-

gramą-studiją, kurioje numatomi konkretūs keitimai, kaip reikėtų toliau tobulinti šilumos gamybą, jos naudojimą iki 2020 m. ir dar toliau. Dar kartą patvirtinta, kad Lietuvoje pakanka biomasės išteklių – miško kirtimų, medienos apdirbimo pramonės atliekų, daugėja komunalinių atliekų, taip pat žemės ūkyje užauginamų šiaudų. Šiuo kuru kūrenant jėgaines šiluma galima aprūpinti visus Lietuvos gyventojus ir kitus vartotojus. Jei būtų visiškai pereita prie biokuro, 2020 metais viena kilovatvalandė Lietuvoje vidutiniškai kainuotų 25 ct. O jeigu ir toliau kūrensiame išskastinį kurą ir nevykdysime ES rekomendacijų, šilumos kilovatvalandės kaina bus dvigubai didesnė – apie 50 ct/kWh.

Todėl, Vytauto Stasiūno nuomone, ateities kryptis labai aiški: visas šalies šilumos ūkis turi būti perorientuotas į biokuro naudojimą, o seni daugiabučiai gyvenamieji namai sparčiau modernizuojami. Nuo šių dviejų pagrindinių veiksnių priklausys ir mokesčių už šildymą mažėjimas.

– Lietuva yra šiaurės klimato geografinėje zonoje, čia šildymo sezonas trunka pusę metų, – tęsia LŠTA prezidentas Vytautas Stasiūnas. – ES mokslininkai teigia, kad nėra jokio kito būdo išspręsti apsirūpinimo pigia šiluma problema, kaip tik mažinti jos sunaudojimą, reikiamai sandarinti, apšiltinti gyvenamuosius namus, sudarant gyventojams geras buitines sąlygas. Taip pat būtina modernizuoti, sutvarkyti namų vidaus šildymo, karšto vandens sistemas, įrengti šilumos reguliavimą ir individualią apskaitą.

– Nors ilgai buvo visur garsiai ir daug kalbama apie daugiabučių renovaciją, pateikta daug gražių sumanymų ir planų, deja, šis būtinas procesas beveik nepajudėjo iš vietos, – apgailestauja asociacijos vadovas. – Tai didelė mūsų valstybės problema, sakyčiau, net gėda. Būsto ir urbanistinės plėtros agentūros duomenimis, moder-

Vietinis biokuras yra beveik
3 kartus pigesnis už
importuojamas gamtines
dujas

nizuotų daugiabučių namų Lietuvoje yra tik 470 (1,2 %) iš 40 tūkst. esančių miestuose ir rajonų centruose. Ar dėl nesupratimo, ar dėl kažkokių grupinių interesų buvo skleidžiama dezinformacija, kurios tikslas – stabdyti, neleisti įsibėgėti daugiabučių tvarkymui. Kai kas postringavo, kad nereikia jokių renovacijų, o reikia tiesiog griauti senus namus ir statyti naujus. Apskaičiuota, kad sovietinių laikų daugiabučio namo kvadratinio metro modernizavimas (apšiltinimas, langų, durų pakeitimas ir t. t.) kainuoja iki 500 Lt. Naujai statomo daugiabučio 1 m² kainuoja ne mažiau kaip 5 tūkst. Lt. O kaip rodo specialistų atlikti bandymai, tų senų, neišvaizdžių namų pagrindinės konstrukcijos yra labai stiprios, jos gali patikimai tarnauti dar 120 ir daugiau metų.

– Malonu girdėti, kad naujos Vyriausybės programoje numatomi nauji daugiabučių tvarkymo finansavimo modeliai, kurie turėtų palengvinti ir paspartinti šį procesą. Numatyta, kad už statybos darbų eigą ir kontrolę bus atsakingi ne patys namo gyventojai, o investuotojai, finansininkai, kurie ims paskolas ir iki pabaigos įgyvendins projektą. Gyventojai privalės įsipareigoti mokėti kartu už šilumą ir atliktą namo renovaciją. Tai atsies 15–20 % mažiau, negu jie šiandien moka tik už šilumą. Toks mokėjimas tęstųsi ne ilgiau nei atsipirks įdėtos investicijos.

Dėl prastos daugiabučių būklės žmonės nekalti. Daugiabučius namus statė valstybė, o jų gyventojai tapo savotiškais įkaitais. Todėl valstybė dabar turi padėti žmonėms valstybės pastatytus namus sutvarkyti.

– 2009–2012 m. ES buvo skyrusi apie 1 mlrd. Lt gyventojų kompensacijoms už namų renovavimą. Net buvo numatyta kasmet renovuoti po 2 tūkst. namų. Deja, per ketverius metus šalyje renovuoti tik 6 daugiabučiai. Už europinius pinigus, skirtus kompensacijoms išmokėti, buvo sugalvota pirkti malūnsparnius. Ačiū Dievui, taip neatsitiko. Naujoji Vyriausybė davė žo-

di, kad tos lėšos bus paskirtos tik daugiabučiams renovuoti.

Senų daugiabučių renovavimas šiuo metu gerokai pajudėjo Zarasuose, Ignalinoje. Rengiamas viso Visagino miesto namų kompleksinis renovacijos projektas. Naujus planus šioje srityje brandina Vilniaus miesto ir kitos savivaldybės.

Stiprėja ir tarptautinis, ir vietinis bendradarbiavimas

Nuo 2001 m. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija tapo Tarptautinės centralizuoto šilumos tiekimo, šaldymo ir kombinuotos šilumos bei elektros energijos gamybos asociacijos (Euro Heat and power) Briuselyje nare. Vytautas Stasiūnas yra šios tarptautinės organizacijos direktorių tarybos narys. Užmegzti glaudūs dalykiniai ryšiai su Danijos, Švedijos, Suomijos, Čekijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos giminingomis asociacijomis ir šilumos tiekimo įmonėmis. Lietuvos atstovai dalyvauja tarptautinėse konferencijose, seminaruose, mokyklose skaito pranešimus šilumos tiekimo ir vartojimo, naujų įrenginių eksploatavimo klausimais, dalijasi patirtimi apie biokuro ruošimą ir panaudojimą.

Kartu su Lenkijos ir Švedijos šilumininkais Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija dalyvauja tarptautiniame projekte „Naujų diegimas centralizuoto šilumos tiekimo sistemose“, kurio tikslas – energijos efektyvumo, saugumo ir atsinaujinančių energijos išteklių didinimas CŠT sistemose. Pernai LŠTA Švedijos energetikos ekspertams pateikė didelės apimties techninių duomenų suvestines, kurias gavo iš UAB „Mažeikių šilumos tinklai“ ir UAB „Šilutės šilumos tinklai“. Dabar šie duomenys analizuojami, o artimiausiu metu kolegos iš Švedijos pateiks išsamios analizės rezultatus. Pažymėtinas tarptautinis projektas „Eco-heat4cities“, remiamas ES programos „Pažangi energetika. Europa“ („Intelligent Energy Europe“). LŠTA ir Lietuvos energetikos institutas šia-

me projekte dalyvavo su Euro heat and power asociacija, Delfio technologijos universitetu, Danijos technologijos institutu, Pastatų tyrimų organizacija, Vokietijos šilumos ir elektros asociacija bei Švedijos šilumos tiekėjų asociacija. Šis tarptautinis projektas skatina sąmoningumu ir žiniomis (mokslu) pagrįstą centralizuoto šilumos ir vėsumos tiekimo (CŠVT) sistemų priimtumą, sukuriant savanorišką ekologišką šilumos tiekimo ir vėsimo ženklinimo sistemą.

– Mes taip pat glaudžiai bendradarbiaujame su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, – sako Vytautas Stasiūnas. – Ypač geri ryšiai su Kauno technologijos universiteto šilumos ir atomo katedra bei Vilniaus Gedimino technikos universiteto Pastatų ir energetikos katedra. Nemažai šių universitetų auklėtinių sėkmingai dirbuoja šilumos tiekimo įmonėse. Kolegijos mums rengia kvalifikuotus operatorius, katilų mašinisčius, kitus specialistus. Vilniaus Gedimino technikos universiteto mokslininkai parengė Zarasų rajono savivaldybės daugiabučių gyvenamųjų namų energijos efektyvumo didinimo galimybių studiją, prof. V. Stankevičius savo moksliniame darbe pagrindė pastatų modernizavimo galimybių išplėtimą, LŠTA užsakymu Lietuvos energetikos konsultantų asociacija atliko centralizuotai tiekiamos šilumos kainų savivaldybėse priežastingumo tyrimus.

Visame šiame procese aktyviai dalyvauja Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija. Jos prezidentas Vytautas Stasiūnas asociacijai vadovauja nuo 2000-ųjų metų. Kilęs iš vidurio Lietuvos, kur ribojasi Radviliškio, Kėdainių ir Raseinių rajonai, jis ir pagal išsilavinimą, ir pagal pašaukimą tikras šilumininkas. Buvusiame Kauno politechnikos institute įgijęs šiluminės technikos inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją, darbštus, sumanus ir perspektyvus jaunasis specialistas perėjo visas inžinerinių pareigybių pakopas – nuo turbinų gamybos meistro iki energetikos įmonės vadovo. Teko dirbti įvairiose Lietuvos, taip pat Vologdos, Archangelsko, Kaliningrado šiluminėse ir hidroelektrinėse. Daugiausia laiko modernizuojant jėgaines, tobulinant gamybą Vytautas Stasiūnas dirbo Vilniaus elektrinėse ir sostinės šilumos tinkluose. Daug prisidėjo montuojant ir paleidžiant eksploatacijon naujus energetinius blokus Vilniaus trečiojoje elektrinėje, dėjo daug pastangų diegiant šiuolaikines Vakarų Europos technologijas įmonėse, taip pat ugdant jaunos inžinierius. Sėmėsi patirties, ne kartą stažavosi Danijoje, Švedijoje, Suomijoje, JAV. Vytautas Stasiūnas, kurio nepertraukiamas darbo stažas energetikos sistemoje daugiau kaip keturiasdešimt metų, toliau aktyviai propaguoja centralizuoto šilumos tiekimo – progresyviausio šilumos tiekimo būdo – plėtrą mūsų šalyje. ■

Zenonas MIKŠYS